TYRINĖJIMAI VILNIUJE, BONIFRATRŲ VIENUOLYNE IR MINDAUGO GATVĖJE

Vidas DAMINAITIS

2000 m. Vilniuje, **Bonifratrų vienuolyno teritorijoje** (Daukanto a. Nr. 1), atstatomo Š korpuso vietoje, buvo atlikti archeologiniai tyrimai. Ištirtas apie 240 m² plotas. Tirtame plote konstatuotas suardytas 0,6–2,5 m storio kultūrinis sluoksnis. Šiame plote surastos XIX a. pradžia datuojamo pastato pamatų liekanos. Pastatas buvo nugriautas XX a. 9-ame dešimtmetyje. Ploto ŠV kraštinėje buvo atidengta apie 16 m ilgio buvusios Vilniaus miesto gynybinės sienos atkarpa. Siena atsidengė 0,4–0,6 m gylyje nuo dabartinio žemės lygio. Gynybinės sienos storis buvo apie 1,7 m. Siena mūryta daugiausia iš raudonų 8–9,5x14–13x29–32 cm dydžio plytų ir stambių neapdorotų akmenų. Geriausiai išlikusią gynybinės sienos dalį numatyta eksponuoti. Suardytame kultūriniame sluoksnyje surasta keli tūkstančiai netvarkingai suverstų žmonių kaulų. Atliktų antropologinių tyrimų duomenimis, tai apie 114 asmenų, daugiausia vyrų, kaulai. Spėjama, kad šie palaikai buvo Bonifratrų vienuolyno prieglaudoje-ligoninėje gydomų ir išlaikomų, o vėliau mirusių psichinių ligonių bei kitų išlaikytinių. Kaulai užkasti palyginti labai negiliai, suvirtę chaotiškai įvairiomis kryptimis. Atrodo, kad mirusieji buvo tiesiog įmetami į negiliai iškastas duobes arba sunykus kūnams vėliau buvo užkasti tik jų griaučiai. Nerasta nė vieno mirusiojo, kurio griaučiai gulėtų tvarkingai, t. y. išsidėstę anatomine tvarka. Taip pat tyrinėtame plote rasti 53 buitinių indų ir plokštinių koklių fragmentai. Šiuos radinius galima datuoti XVI–XVII a.

2000 m. Vilniuje, **sklype Mindaugo gatvėje,** tarp namų Nr. 14 ir Nr. 16 buvo atlikti archeologiniai tyrinėjimai. Būsimo gyvenamojo namo vietoje buvo ištirtas apie 1360 m² plotas. Vidutinis kultūrinio sluoksnio storis – apie 1,4 m. Tirtame plote aptiktos iki šiol nežinomos kapinės. Surasti 44 nesuardyti arba iš dalies apardyti griautiniai kapai. Be to, rasta daug pavienių kaulų, kurie antropologinių tyrimų duomenimis priklausė 26 individams. Todėl galima manyti, kad ištirtame plote buvo palaidota apie 70 žmonių. Mirusieji laidoti palyginti retai, be aiškios sistemos, matyt, prisitaikant prie vietovės reljefo. Visi mirusieji buvo 20–30 metų amžiaus ir jaunesni vyrai. Tik 7 buvo daugiau nei 40 metų. Mirusieji laidoti mediniuose karstuose galvomis į PV. Dauguma mirusiųjų laidoti duobėse po vieną, bet rasta ir po 2, 3 bei 4 mirusiuosius, palaidotus bendroje duobėje. Keli grupėmis palaidoti žmonės galėjo būti užkasti ir be karstų. Dauguma palaikų buvo apibarstyti kalkėmis. Manoma, kad tokiu būdu palaikai buvo dezinfekuojami. Prie 7 mirusiųjų rasti 5 pravoslaviški kryželiai ir 2 medalikėliai. Jie datuojami XVIII a. pabaiga ir XIX a. pradžia. Atsižvelgiant į šias aplinkybes, manoma, kad šiose kapinėse galėjo būti laidojami rusų kariuomenės dalinių, įvestų į Lietuvą iš pietinių Rusijos imperijos pakraščių malšinti 1830–1831 m. sukilimą, kariškiai. Jie galėjo mirti nuo 1831 m. Lietuvoje pirmą kartą siautusios choleros epidemijos. Ši liga Lietuvoje, taip pat Europoje ligi tol nebuvo žinoma. Neatmesti-

na tikimybė, kad sukilimo malšintojai galėjo šią ligą ir atnešti į Lietuvą. Neprižiūrimos rusų karių kapinės, matyt, greitai sunyko ir buvo užmirštos. XIX a. pabaigoje čia buvo užveistas sodas, o XX a. II pusėje įrengta vairuotojų mokymo aikštelė.

INVESTIGATIONS AT THE BONIFRATRES ABBEY AND MINDAUGO STREET IN VILNIUS

The area of 240 m^2 was investigated in the territory of the Bonifratres Abbey (Daukanto square 1). The 16 m long fragment of Vilnius town defensive barrier was disclosed. Several thousand heaped up human bones of 114 persons were found in the destroyed habitation zone. Fragments of dishes and tiles dated to the 16th–17th centuries were found.

Between houses No. 14 and No. 16 at Mindaugo street, the area of 1360 m^2 was investigated and an unknown up to now cemetery was obtained. 44 skeleton graves were explored. Orthodox crosses and small medals were found. It is supposed that Russian military men who were appointed to supress the 1830–1831 Insurrection died with cholera epidemic were buried here.

SEDOS IR TELŠIŲ SENAMIESČIAI

Linas KVIZIKEVIČIUS

2000 m. LII archeologijos skyriaus ekspedicija atliko žvalgomuosius tyrinėjimus dviejuose Žemaitijos miesteliuose – Sedoje ir Telšiuose. Tyrinėta paminklosauginiais tikslais – žvalgyta telefono kabelių tranšėjų vietose. Telšių senamiestyje buvo stebimi tranšėjų kasimo darbai.

Tyrinėjimai Sedoje atlikti kartu su kabelių tranšėjų kasimo darbais. Tačiau žemė judinta minimaliai – daugeliu atveju tranšėjos nebuvo kasamos, kabeliai klojami po žeme, prastumiant pneumatinius plaktukus „kurmius“ arba įpjaunant žemę 5–8 cm pločio mechaniniu peiliu ir pjūklu, kartu klojant kabelį. Tokiu būdu žemės sluoksniai suardomi minimaliai ir fiksuoti jų neįmanoma. Iki šiol miestelio kultūriniai sluoksniai archeologiškai plačiau netyrinėti. 1993 m. tyrinėjimai buvo taip pat susiję su paminklosauginiais uždaviniais – žvalgyta telefonų kabelių vietose. Tais metais LII archeologas A. Varnas šurfais ištyrė 108 m^2 plotą įvairiose miestelio dalyse, taip pat 1220 m ilgio telefono kabelių tranšėjų vietose. Tyrimų metu buvo užfiksuotas iki 100 cm storio XVIII–XIX a. sluoksnis, aptiktas grindinys.

2000 m. ekspedicijos metu žvalgyta apie 4300 m ilgio tranšėja, tačiau realiai buvo atidengiamas tik apie 800 m ilgio ruožas, kurio didesnė dalis buvo kasama miestelio pakraščiuose. Archeologiškai vertingas kultūrinis sluoksnis aptiktas vienoje vietoje – miestelio V dalyje, į R nuo sinagogos. Čia, 100 cm ilgio, 40 cm pločio duobėje, fiksuoti iki 120 cm storio XVII–XIX a. sluoksniai. Rasta to laikotarpio buitinės ir statybinės keramikos. Varduvos g., į R nuo bažnyčios, papildomai buvo ištirtas 1 m^2 dydžio šurfas. Čia fiksuoti iki 35 cm storio XIX a. pabaigos – XX a. sluoksniai, aptiktas XX a. pradžioje įrengtas akmenų grindinys, virš kurio susiformavę apie 10–15 cm storio supiltiniai